

BERNARDETA IWAŃSKA-CIEŚLIK
ANGELIKA PEPLIŃSKA

Wydział Administracji i Nauk Społecznych, Uniwersytet Kazimierza Wielkiego,
Bydgoszcz, Koło Naukowe Bibliotekoznawców

KSIĄŻKA ZABYTKOWA NA ALLEGRO

W referacie zostaną zaprezentowane wyniki miesięcznego badania aukcji internetowych (Allegro.pl - Antyki i kolekcje - Antykwariat - Książki do 1950 - Starodruki do 1800) pod kątem wystawianych tam cennych i zabytkowych pozycji, czyli starych druków. Celem obserwacji było uchwycenie: chronologii wydawniczej, języka, drukarń oraz treści pozycji. Omówiona będzie jakość opisów bibliograficznych i najciekawsze z prezentowanych druków.

Słowa kluczowe: aukcje bibliofilskie, Allegro.pl, stare druki

Wprowadzenie

Celem naszego wystąpienia jest przebadanie zawartości aukcji internetowych pod kątem cennych i zabytkowych pozycji. Poprzez książkę zabytkową rozumiemy wszystkie pozycje, które zostały wydane między 1455 a 1800 rokiem i stanowią cenne dziedzictwo współczesnej kultury europejskiej. W tej grupie znajdują się inkunabuły (pierwsze książki wykonane ruchomą czcionką do 1500 roku włącznie), stare druki, stanowiące szeroką grupę cymeliów, będących obiektem pożądania całej rzeszy polskich bibliofilów. Obecnie wiele cennych pozycji można nabyć na księgarskich aukcjach internetowych.

Historia

Początki aukcji sięgają XVI wieku, miały charakter targów i odbywały się na terenie Niemiec, Francji i Włoch. W Polsce pierwsza udokumentowana aukcja odbyła się w 1672 roku w Gdańsku. W XVIII wieku w Krakowie oraz Warszawie aukcje organizowane były przez akcjonariuszy, licytatorów, a także biblioteki w tym Bibliotekę Załuskich. W wieku XVIII ukształtował się schemat przebiegu aukcji, a w samym Gdańsku przeprowadzono ich aż 290.³⁴ Wraz z rozwojem bibliofilstwa nabierały one na znaczeniu. W XIX wieku aukcje organizowane były na skalę światową, m.in. w Londynie. Współczesny rynek książki umożliwia nabywanie cymeliów nie tylko za pośrednictwem antykwariatów i domów aukcyjnych, ale również poprzez strony

³⁴ I. Imańska, *Obieg książki w Prusach królewskich w XVIII wieku*, s. 100, 106.

internetowe. W Polsce działają takie serwisy, jak: Aukcje24.pl, eBay.pl, Gratka.pl, Kiermasz.pl, Świstak.pl i największy z nich Allegro.pl.

Stare druki na Allegro

Obecnie polscy czytelnicy głównie korzystają z ostatnio wymienionego portalu aukcyjnego, który pochłania 80% rynku aukcji internetowych. Celem prezentowanych badań było przeanalizowanie zawartości poddziału *Starodruki do 1800*, który zamieszczono w dziale *Antyki i kolekcje*. Obserwacje prowadzono przez 31 dni (15.01.2011-15.02.2011, poza 27.01.2011³⁵), w tym czasie zostały wystawione 374 druki, w tym druki zwarte i periodyczne. Liczba umieszczanych nowych pozycji w ciągu jednego dnia wahała się od 5 do 31 (10.02.2011). Należy zaznaczyć, że suma faktycznych aukcji była mniejsza o 25%, ponieważ oferenci, którzy nie zakończyli transakcji pomyślne, wystawiali daną książkę lub pojedynczy zeszyt czasopisma ponownie.

Wystawcami były zarówno osoby prywatne, których niestety wielokrotnie nie znamy z imienia i nazwiska (81), jak i profesjonalne antykwariaty (9). Do grupy zawodowych antykwariuszy należy zaliczyć Antykwariat „Czajka” z Cieszyna, Antykwariat Naukowy im. Jana Konstantego Żupańskiego z Poznania³⁶, Antykwariat „Sobieski” (Saczyn, Gmina Godziesze). Jednak najwięcej zostało zidentyfikowanych oferentów warszawskich: Antykwariat „Kwadryga”, Antykwariat „Zakładka” oraz Internetowy Dom Dzieł Sztuki „Ars Classica”.³⁷ Osoby prywatne, zamieszczające stare druki na stronie Allegro.pl pochodzą z 50 różnych miejscowości w Polsce oraz z 4 miast poza granicą (Niemcy, Belgia i Irlandia). Z samej Warszawy cenne woluminy sprzedaje aż 11 osób prywatnych, na kolejnych miejscach jest Kraków (5 osób), Poznań (4), Łódź (2), Zielona Góra (2), Kielce (2) oraz po jednej z Lublina, Łowicza, Mrągowa, Wrocławia, Szczecina, Sandomierza czy Pruszkowa i innych miejscowości. Wystawcy, którzy nie chcieli podać swojej lokalizacji, wpisywali niekiedy Internet i nadawali sobie różne pseudonimy: wrx11, groby77, gigo-gg.

Wszyscy poszukujący cennych pozycji zazwyczaj pragną „złapać” okazję, którą będą mogli poszczycić się w gronie znajomych bibliofili. Jest to możliwe, ponieważ wystawcy niekiedy nie są świadomi czynników, które wpływają na cenę starych druków. Należy tu wymienić: wartość historyczną, naukową i bibliofilską, ceny znane z katalogów

³⁵ W tym dniu nie przysłano raportu z wystawianymi pozycjami z poddziału: *Starodruki do 1800*.

³⁶ *Antykwariat Naukowy im. Jana Konstantego Żupańskiego w Poznaniu*, [online], [dostęp 19 marca 2011]. World Wide Web: <http://www.antykwariat.pl>

³⁷ *Internetowy Dom Dzieł Sztuki „Ars Classica”*; [online], [dostęp 19 marca 2011]. World Wide Web: <http://www.arsclastica.pl>

aukcyjnych, podaź i popyt, stan zachowania i kompletność oraz oprawa, marginalia czy ekslibrisy.

Z wszystkich wystawionych pozycji w badanym okresie zakupiono jedynie 96 z nich, które stanowiły 25,7% oferowanych starych druków. Przy czym najwięcej zapłacono za pracę Honoratiusa Tournely *Cursus theologicus scholastico-dogmaticus et moralis* (4 t., Kolonia 1752), ponieważ aż 3049 zł, z kolei już za 32 zł można było kupić druk liturgiczny: psalterz wydany w Awinionie w 1795 roku.

Wpływ na zakup pozycji ma również jakość i szczegółowe opisane poszczególnych prac. Zapoznanie się z takimi podstawowymi elementami, jak: autor, tytuł, miejsce, drukarz i data wydania, wydają się niezbędnymi w chwili podjęcia decyzji o zakupie danego woluminu (wymagane są również w normie *PN-N-01152-8 Opis bibliograficzny. Stare druki*). Wzorcem do stosowanego opisu są przede wszystkim dobre katalogi starych druków bibliotek naukowych oraz katalogi aukcyjne przygotowywane przez antykwariaty. Przykładem może być charakterystyka starych druków sporządzana przez Bydgoski Antykwariat Naukowy, który poza podaniem wymienionych już elementów zamieszcza krótki opis treści, oprawę, znaki proveniencyjne (superekslibris, ekslibris, zapiska ręczna) oraz stan zachowania egzemplarza. Niestety tylko profesjonalne antykwariaty oraz kompetentni sprzedawcy indywidualni są w stanie prawidłowo opisać oferowany druk. Niektórzy, ograniczając aukcje do zdjęć słabej jakości, podania tylko inicjału imienia bądź nazwiska, często braku informacji chociażby z karty tytułowej, obniżają wartość merytoryczną licytacji. Skutkiem tego jest niesprzedanie danego przedmiotu, co zmusza oferenta do ponownego wystawienia woluminu, a co za tym idzie poniesienia dodatkowych kosztów. Należy jednak zaznaczyć, iż w przypadku wykazania zainteresowania danym tomem sprzedający dokona wszelkich starań, aby dostarczyć nam jak najwięcej potrzebnych informacji czy zdjęć.

Analiza formalno-treściowa badanych pozycji

W celu przybliżenia wystawianych na Allegro.pl będą one przedstawione pod kątem chronologii wydawniczej, języka druku, ośrodków typograficznych i zawartości treściowej. Oferowane książki i inne pozycje pochodzą głównie z XVIII wieku (78,3%), do rzadkości w omawianym okresie należały publikacje wydane w XVI (3,5%) i XVII wieku (8,2%), ani razu nie pojawił się w ofercie inkunabuł. Jedynie druków staro-cerkiewnych nie mogliśmy przyporządkować do XVI lub XVII wieku. Do najciekawszych i może nie najcenniejszych XVI-wiecznych pozycji należy zaliczyć pracę biografą

Plutarcha (*Chaeronensis vitarum parallelarum*, Frankfurt nad Menem 1592) czy księgę *Cosmographia* Sebastiana Münstera (Bazylea 1550), którą zakupiono za jedyne 99 zł.

Język oferowanych starych druków to przede wszystkim język francuski (38%), następnie łacina (34%), polski (13,3%), niemiecki (8,7%), angielski (3%), jak i szwedzki (1,5%), hiszpański (0,5%) czy starocerkiewny (1%). Ciekawe jest, że w języku angielskim wystawiono teksty religijne, historyczne i listy Jonathana Swifta, twórcy *Podróży Guliwera*.

Druki pochodzą z 65 różnych ośrodków typograficznych, w tym z terenów polskich (12), wśród których były: Kraków i Warszawa, Sandomierz, Poznań, Gdańsk, Przemyśl czy Łowicz. Drukarstwo zagraniczne jest reprezentowane przez: Paryż, Lyon, Amsterdam, Kolonię, Frankfurt nad Menem, Norymbergę, Bazyleę, Wenecję. Wystawiano druki z najsłynniejszych oficyn, w tym z typografii Elzewirów czy Estienne.

W poddziale *Starodruki do 1800* umieszczono, m.in.: encyklopedie i czasopisma z doniesieniami z kraju z zagranicy, jrdnak najliczniejsze grupy to: teksty religijne (Biblie i komentarze do nich, prace teologiczne, kaznodziejskie, druki liturgiczne, w tym mszały) oraz historia (starożytna, poszczególnych krajów, jak i opis życia chociażby carycy Katarzyny II). Następnie można wymienić prawo kościelne i cywilne, geografię, medycynę, w tym chirurgię, matematykę, astronomię, beletrystykę, w tym erotyczną literaturę libertyńską.

Cenne i zabytkowe druki

Wyznacznikiem cennej pozycji mogą być różne cechy: treść, dobrze zachowana okładzina czy nawet zapiska proveniencyjna. Niekoniecznie najstarsze pozycje są najwyższymi cenionymi drukami. Ciekawą pracą był XVIII-wieczny wolumin o czarownicach i magii *Diaboli potentia in corpora* autorstwa Friedricha Hoffmanna. Wydany w 1725 roku, w języku łacińskim i został sprzedany za 1.849,00 zł.³⁸

Internetowe aukcje są również okazją do poznania piękna i monumentalnej formy dawnych książek. Szczególnie interesujące są oprawy tłoczone złotem lub na ślepo z pięknymi okuciami. Z kolei druki z XVIII wieku miały piękne grzbiety tłoczone elementami florystycznymi lub geometrycznymi.

Jak zaznaczono wcześniej o wartości druków decydują również znaki własnościowe, rzadko podkreślane i identyfikowane przez wystawców. Co nie dziwi,

³⁸ *Diaboli Potentia Hoffman*, [online], [dostęp 19 marca 2011]. World Wide Web: <http://allegro.pl/1725-diaboli-potentia-hoffmann-czarownice-i1459453861.html>

gdyż sztuka odczytywania zapisek dawnych właścicieli jest zarezerwowana dla bibliotekarzy i badaczy, którzy przez lata badają kolekcje historyczne w bibliotekach.

Słowem podsumowania możemy stwierdzić, że zakup starego druku nigdy nie był tak łatwy, jak obecnie. Dzięki niewiedzy wystawców można je nabyć już za przysłowio-
wą złotówkę, a wystarczy jedynie bieżąca obserwacja poddziału *Starodruki do 1800*.

Literatura:

- [1] Allegro, Antyki i sztuka - Antykwariat - Książki do 1950 - Starodruki do 1800, [online], [17.03.2011]; World Wide Web:
<http://allegro.pl/ksiazki-do-1950-starodruki-do-1800-26131>
- [2] I. Imańska: Obieg książki w Prusach Królewskich w XVIII wieku, Toruń, 1993
- [3] A. Skrzypczak: W pogoni za białym krukiem. Kilka uwag o aukcja antykwarycznych, Warszawa, 2010
- [4] H. Szwejkowska: Książka drukowa XV-XVIII wieku. Zarys historyczny, Wrocław, 1975
- [5] M. Szymański: Świat starych książek, Warszawa, 1989